

Het geloof in Christus vieren en verbreiden

in het derde decennium van de 21ste eeuw

In de afgelopen tien tot vijftien jaar zijn de parochies in ons aartsbisdom overspoeld met beleidsnota's, waarin vergaande plannen werden ontvouwd om te reorganiseren. Wat dat betreft hebben we als Kerk de overheid en het bedrijfsleven ver achter ons gelaten. Vanaf 2002 ontstonden samenwerkingsverbanden tussen de parochies in de vorm van parochieverbanden. Tussen 2007 en 2011 zijn de 326 toenmalige parochies gefuseerd tot 48 grote tot zeer grote parochies. Deze omvatten 3 tot wel 13 oorspronkelijke parochies. Binnen deze reorganisaties bleven de kerkgebouwen in het algemeen behouden. In het kielzog van de parochiefusies zijn ook alle parochiële caritasinstellingen (pci-en) met elkaar gefuseerd. In 2011 werden in de nieuwe, samengevoegde parochies kerken aangewezen als eucharistische centra.

Al deze reorganisaties hebben veel tijd en energie opgeslorpt van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers, maar ook van vrijwilligers – vooral de leden van parochie- en pcibesturen, wier bewonderenswaardige inzet alle lof verdient. Vaak klinken onder hen de verzuchtingen: “We zouden na al die reorganisaties wel eens de rust willen vinden om de nodige aandacht aan het gewone parochiewerk te kunnen besteden. De rust ook om ons met de inhoud van onze werkzaamheden, de verkondiging van Christus en Zijn Evangelie, bezig te houden en de overgebleven parochies te vormen tot levende geloofsgemeenschappen. Kunt u als aartsbisschop een visie ontwikkelen op de toekomst? Hoe ziet de parochie van de nabije toekomst eruit? Hoe kan zij haar opdracht realiseren om voor gelovigen een gemeenschap te zijn waar zij zich door Gods Woord laten voeden en Christus ontmoeten in de sacramenten? En hoe kan zij tegelijkertijd haar missionaire opdracht vervullen tegenover mensen die Christus nog niet hebben ontdekt of uit het oog verloren zijn?” De geslaakte verzuchtingen zijn begrijpelijk en de gestelde vragen zijn terecht.

Schertsenderwijs werp ik weleens de vraag op hoe ons aartsbisdom eruit zal zien in het jaar 2028, waarin ik volgens het kerkelijk recht wegens het bereiken van de 75-jarige leeftijd aan de paus mijn ontslag moet aanbieden. Een profeet ben ik niet. Maar ik hoef ook geen profeet te zijn om iets te kunnen zeggen over de Kerk en de parochie in het derde decennium van de 21ste eeuw. Wel is een waarschuwing vooraf op haar plaats: het toekomstbeeld kan schokkend zijn voor wie gehecht is aan de oude kerkstructuren die in ons aartsbisdom voor een groot deel nog bestaan, maar in de komende jaren snel van het toneel zullen verdwijnen. We zijn hard op weg naar een aartsbisdom dat aan het einde van het derde decennium van deze eeuw minder dan de helft van het huidige aantal parochies zal tellen.

In mijn toespraak tot de Heilige Vader tijdens het ad-liminabezoek op 2 december 2013 heb ik de verwachting uitgesproken dat tot 2020 een-derde en tot 2025 twee-derde van de kerken aan de goddelijke eredienst zullen worden onttrokken. De paus reageerde geschokt, maar hij herhaalde in zijn antwoord een aantal malen het woord “avanti,” dat wil zeggen “vooruit, verdergaan.” Hij benadrukte dat we niet in nostalgie moeten omkijken naar een verleden dat nooit meer terugkomt. We moeten vooruit kijken en bezien hoe we met de mogelijkheden waarover we in de toekomst beschikken en de uitdagingen waartegenover we ons dan gesteld zien, onze missionaire opdracht kunnen vervullen die we van Christus hebben ontvangen: de verkondiging van het Rijk Gods.

Ook drukte de paus ons en daarmee alle rooms-katholieken in Nederland op het hart om niet in verdriet te blijven steken en depressief te raken vanwege de huidige ontwikkelingen, maar vol goede moed ‘avanti’ (vooruit) te gaan. Het toekomstbeeld mag dan in sommige opzichten schokkend zijn, het is en blijft noodzakelijk om realistisch naar die toekomst te kijken. De realiteit dwingt ons om te erkennen dat de Kerk in het Aartsbisdom Utrecht in het volgende decennium veel kleiner zal zijn dan nu, maar de inhoud van haar boodschap, het Evangelie van Christus, wordt er niet minder aantrekkelijk en hoopvol door. Dit blijft dezelfde boodschap die de Kerk al tweeduizend jaar verkondigt. Godzoekers zullen er ook in de toekomst zijn. Het is onze verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat er ook in de toekomst middelen en mogelijkheden zijn om die Blijde Boodschap te kunnen verkondigen. We moeten niet alle middelen die we nog hebben nu opmaken door hardnekkig vast te houden aan wat we hebben, zodat de volgende generaties gelovigen met lege handen staan. Het kan en zal ook daadwerkelijk offers vergen, bijvoorbeeld als geloofsgemeenschappen het eigen kerkgebouw verliezen en voor de eredienst aan God – in het bijzonder de Eucharistie, de bron en het hoogtepunt van ons kerkelijk leven – naar een katholiek kerkgebouw in een andere wijk of plaats moeten gaan. De bundeling van krachten en de zorgvuldige inzet van de resterende middelen maakt het echter mogelijk om ook in de toekomst het geloof in Christus te kunnen vieren en verbreiden en daarmee de kernopdracht van de parochie als missionaire geloofsgemeenschap te vervullen.

Paus Franciscus waarschuwt ons niet voor niets tegen het omkijken in nostalgie en het ten koste van alles willen behouden wat er was. Als we onze verantwoordelijkheid in dit opzicht niet nemen, dan gebeurt met het Aartsbisdom Utrecht hetzelfde als met een kerstboom die zonder wortels geen voeding krijgt: dan liggen binnen de kortste keren alle naalden op de grond.

Ook is het zaak de waarschuwing van de paus ter harte te nemen om niet depressief te raken en in verbittering om te kijken. Dat gebeurt bijvoorbeeld als we voor de huidige situatie zondebokken gaan aanwijzen. Bijvoorbeeld de bisschoppen: doordat zij aan de leer en de liturgie van de Kerk vasthouden, zouden de kerken zijn leeggestroomd. Als dat waar is, dan zouden kerken met liberalere opvattingen vol moeten zitten, maar dat is niet het geval. Ook moet de schuld niet worden gezocht bij priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers of vrijwilligers, die nu eenmaal als individuen bij de een meer en bij de ander minder in de smaak vallen. Als gevolg van een cultuuromslag hebben jongeren in de tweede helft van de jaren zestig de Kerk massaal verlaten. In het verlengde hiervan hebben zij het christelijk geloof niet of nauwelijks aan hun kinderen doorgegeven. Nu zijn zij inmiddels grootouders en aan het einde van het volgende decennium overgrootouders. We kijken in de Kerk op dit moment aan tegen de gevolgen van ontwikkelingen die zich zo’n kleine vijftig jaar geleden al hebben ingezet.

Wat zien we nu en welke toekomstverwachtingen mogen we koesteren als we vanuit bovenstaand perspectief met realiteitsbesef naar de Kerk in ons aartsbisdom kijken?

Van waar komen we?

Het kerkelijk landschap in Nederland en grote delen van West-Europa verandert snel. Ook in ons aartsbisdom vertonen de cijfers al decennialang een dalende tendens: minder ingeschreven katholieken en minder deelname aan sacramentele vieringen. Alleen de gemiddelde leeftijd stijgt. Door het teruglopend aantal mensen en, daarmee samenhangend, afnemende inkomsten staan bisdom- en parochiebestuurders voor belangrijke beslissingen die ingrijpende gevolgen hebben voor parochianen. Dikwijls zijn deze gevolgen het meest pijnlijk voor de vele vrijwilligers die zich juist jarenlang hebben ingezet voor de gemeenschap. Hierover schreef ik reeds in de brief ‘Geloof in tijden van kerksluiting’.¹

De parochie en haar geschiedenis

De parochie is de meest nabije plaats van gemeenschap waar het katholieke geloof wordt beleefd, gevierd en doorgegeven. Het lijkt er op dat dit altijd zo is geweest, maar dat ligt anders. Terwijl in het Romeinse Rijk in de christelijke oudheid de geloofsverkondiging zich vooral beperkte tot de steden, breidde die zich in de vroege Middeleeuwen uit naar het platteland en ontstonden ook daar parochies die echter niet duidelijk begrensd waren. Pas sinds het Concilie van Trente (1545-1563) werd in het kerkelijk recht vastgelegd dat ieder bisdom een indeling van parochies diende te krijgen die naadloos bij elkaar aansloten, zodat geen enkele katholiek in onzekerheid verkeerde over de vraag waar hij tot de sacramenten kon naderen. Vóór die tijd was het kerkelijk landschap minder overzichtelijk. Er waren vooral centra zoals kloosters, bedevaartsplaatsen, kerken en kapellen waartoe gelovigen zich verhielden. Pas in de tweede helft van de 19de eeuw ontstond het fijnmazige netwerk van parochies dat wij op de meeste plaatsen – behalve in de steden – nu nog kennen. Menig lokale kerkgeschiedenis vertelt over het moeizame ontstaan ervan. Dikwijls was er eigenlijk geen geld om een nieuwe kerk te bouwen. Maar toch moesten de nieuwe stichtingen tot stand komen omdat de pastorale nood dit vroeg. Het katholiek volksdeel groeide en in een tijd dat mensen nog niet zo mobiel waren moest de kerk met één uur lopen toch te bereiken zijn om tenminste de zondagsplicht te kunnen vervullen.

De parochie nu

Sindsdien is er veel veranderd. Het christelijk geloof is voor een toenemend aantal mensen geen vanzelfsprekendheid meer. De volkskerk van toen, waartoe nagenoeg het hele dorp of de stadswijk behoorde, is geleidelijk verdwenen. Het kerklidmaatschap is een individuele keuze geworden. Vervolgens is er de tendens dat een grote groep parochianen slechts ten dele participeert in het parochiële leven. De gang naar de parochiekerk is, helaas ook voor veel (zo niet de meeste) katholieken, geen vanzelfsprekendheid meer. Bovendien speelt het sociale leven zich niet meer af binnen de grenzen van de eigen woonplaats. We hebben betere wegen en vervoersmiddelen gekregen waardoor niet alle voorzieningen meer lokaal hoeven te worden geregeld. Velen onder ons moeten reizen naar ons werk, de kinderen gaan naar school of een sportclub in een andere plaats en de boodschappen doen we in een winkelcentrum op een andere centrale plaats. Ons sociale netwerk houdt ook niet meer op bij de gemeentegrens. Via de sociale media leggen we wereldwijd contacten. Mensen – zeker jongeren – zijn minder territoriaal gebonden en leven veel meer in een netwerk dat zich over verschillende grenzen uitstrekt. Mede tegen deze achtergrond is het niet verwonderlijk dat er kerkgebouwen worden gesloten en aan de goddelijke eredienst onttrokken. Wel hebben gelovigen een plek nodig om zich thuis te kunnen voelen, waar zij het Woord van God verkondigd krijgen, waar zij kunnen naderen tot de sacramenten en met elkaar kunnen bidden en zingen en andere gelovigen in een levendige gemeenschap kunnen ontmoeten. Geloven en vieren doe je immers niet alleen. Van een fijnmazig netwerk van parochiekerken groeien we weer toe naar de grote parochies zoals die in het verleden bestonden en die een grote regio bestrijken. Tegelijkertijd zal er wel een duidelijke territoriale indeling van de parochies blijven, zodat niemand in onzekerheid hoeft te verkeren tot welke parochie hij of zij behoort en daarop een beroep kan doen.

¹ Geloof in tijden van kerksluiting – brief aan de parochianen van het Aartsbisdom Utrecht, 25 oktober 2013. Zie <http://goo.gl/WPTYLM>.

Pastorale beleidsontwikkelingen in het Aartsbisdom Utrecht

De zorg om de lokale parochie dient zich niet vandaag pas aan. Het Aartsbisdom Utrecht kent een lange geschiedenis van samenwerking tussen parochies om op de maatschappelijke veranderingen in te spelen en problemen het hoofd te bieden. Wat in de jaren '70-'80 van de vorige eeuw begon met clustervorming van twee tot vier parochies werd de opstap tot de vorming van grotere parochieverbanden in de aanloop naar het nieuwe millennium.

Uiteindelijk mondde dit proces uit in de hierboven al genoemde samenvoeging van alle parochies tot 48.

Parallel aan deze structuurhervorming werd gewerkt aan nieuw pastoraal beleid. Het slinkend aantal priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers leerde in teamverband werken voor meerdere parochies met ieder een eigen profiel of aandachtsveld, zoals catechese, gemeenschapsopbouw, diaconie en liturgie. Dit heeft positief uitgewerkt omdat er structureel aandacht kwam voor alle aspecten van ons Kerk-zijn onder begeleiding van leden van pastorale teams die zich in hun eigen profiel hadden bekwaamd. Daarnaast werden wegen gezocht van 'vernieuwend pastoraat' oftewel nieuwe initiatieven om nieuwe mensen te bereiken: de zin-zoeker en de mensen voor wie de Kerk buiten beeld was geraakt. Dit blijft nog steeds een belangrijke opdracht.

De parochie straks

De afname van mensen en middelen noopt ons ook vandaag tot verdergaande vormen van samenwerking. Op acht plaatsen in ons aartsbisdom werken pastoor en pastoraal team momenteel al samen voor twee of drie van de samengevoegde parochies die tussen 2007 en 2011 zijn ontstaan. De ontwikkelingen gaan dus snel. Op termijn zullen deze samenwerkingen in nieuwe samenvoegingen uitmonden. Naar verwachting zal het aantal parochies dat ons aartsbisdom nu nog telt tot minder dan 20 worden teruggebracht.

Door de vermindering van de beschikbare financiële middelen wordt het aantal betaalde medewerkers in de parochies rap minder. In 2010 heb ik besloten alleen nog onbezoldigde diakens te wijden en geen bezoldigde, omdat valt te voorzien dat in de niet meer zo verre toekomst de aartsbisschop van Utrecht, die immers een op het kerkelijk recht gebaseerde zorgplicht heeft ten opzichte van de in zijn bisdom geïncardineerde priesters en diakens, hun geen inkomen meer kan garanderen en daardoor jegens hen niet meer aan zijn zorgplicht kan voldoen. Over een tiental jaren zullen er nog slechts zeer weinig en aan het eind van het volgend decennium nauwelijks nog pastoraal werk(st)ers zijn.

De parochie van de toekomst zal een groot territorium beslaan en waarschijnlijk slechts over één kerkgebouw beschikken. Alleen de priesters ontvangen dan nog inkomen op basis van hun pastorale arbeid. In hun werkzaamheden worden zij bijgestaan door onbezoldigde diakens en vrijwilligers. Momenteel bestaat de parochie (en ook in de toekomst zal zij bestaan) uit een relatief kleine groep van trouwe kerkgangers, die de levende kern van de geloofsgemeenschap uitmaken, met daaromheen een grote groep mensen die alleen voor bepaalde diensten van de Kerk (doopsel, eerste communie, vormsel, huwelijk en uitvaart) gebruik maken, terwijl het aantal mensen dat slechts bij gelegenheid van de diensten van de Kerk gebruik maakt niet heel veel groter zal zijn. Als jongeren gelovig zijn, dan zijn ze dat vaak fervent en zijn ze ook kerkelijk actief. Hun aantal mag dan gering zijn, zij vormen de geloofsgemeenschappen van de toekomst en zullen het zuurdeeg zijn van het Rijk Gods in de toekomst. Dit rechtvaardigt de hoop dat die parochies, hoe klein het aantal leden ook is, toch missionaire gemeenschappen zullen zijn met een wervend karakter.

Ook nu is het belangrijk dat, bij de noodzakelijke structurele veranderingen, het werken aan de inhoud en de opdracht van ons samen Kerk-zijn niet uit het oog wordt verloren. Idealiter had een pastoraal team in het recente verleden minstens vier leden, die voor de vier profielen (liturgie, catechese, diaconie en gemeenschapsopbouw) het aanspreekpunt konden zijn. Nu hebben veel teams minder dan vier leden. Er is op dit moment zelfs al een parochie met alleen nog een pastoor. Omdat catechese, gemeenschapsopbouw, diaconie en liturgie de hoofdopdrachten zijn en blijven van onze geloofsgemeenschappen, terwijl daarvoor geen professionele medewerkers meer voorhanden zijn, moet als focus worden gekozen voor een drieslag in het pastoraal beleid inzake de parochies:

Een drieslag: kerntaken, nabijheid, innovatief pastoraat

Onder sterk veranderende omstandigheden, met minder mensen en middelen, maar ook met andere kansen en mogelijkheden, is het belangrijk om opnieuw de taak van de parochie, priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en vrijwilligers te formuleren. Basis en uitgangspunt hierbij is de drieslag: kerntaken – nabijheid – innovatief pastoraat. Laatstgenoemde term is nieuw en duidt preciezer en wezenlijker aan waar het bij de tot dusver gebruikte term ‘pastoraal ondernemerschap’ om gaat.

De *kerntaken* betreffen datgene wat de parochie tot een rooms-katholieke geloofsgemeenschap maakt. Bijvoorbeeld: de Eucharistie en de andere sacramenten worden gevierd; er is catechese die daarop voorbereidt; er is diaconale zorg vanuit de parochiële caritasinstelling; de doden worden begraven. Men zou het ook kunnen omschrijven als het traditionele aanbod van de parochie waarnaar steeds minder vraag is (ten eerste omdat door overlijden het aantal leden afneemt dat de kern van de levende geloofsgemeenschap uitmaakt ten tweede omdat de grote schil van mensen die alleen diensten van de Kerk afneemt, maar niet participeert in de geloofsgemeenschap, voor een groot deel verdwijnt). Omdat ook het aantal beschikbare priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en vrijwilligers afneemt, zal een aantal kerntaken moeten worden herzien en anders worden uitgevoerd.

De Kerk leeft van de Eucharistie. Hierover heb ik geschreven in mijn pastorale brief ‘Leven met Christus’.² In de verdere toekomst wordt in de overgebleven kerken naar verwachting elke zondag de Eucharistie gevierd. In de tussentijd, waarin er nog meerdere kerken zijn in elke parochie, zal het aantal zondagsvieringen (op zondag en zaterdagavond) moeten worden verminderd en zullen er in een aantal kerken niet elke zondag vieringen zijn. Nu er nog meerdere kerken zijn in een parochie fungeert één ervan als eucharistisch centrum, waar iedere zondag en op hoogfeesten de Eucharistie wordt gevierd. De verantwoordelijkheid voor de kerntaken ligt voorlopig nog bij de pastoor in samenwerking met de leden van het pastoraal team. In de toekomst worden de kerntaken uitgeoefend door de pastoor in samenwerking met vooral onbezoldigde permanente diakens en gekwalificeerde vrijwilligers.

De *nabijheid* is datgene wat ons, gelovigen, werkelijk tot gemeenschap maakt: het in Gods Naam omzien naar elkaar, het ondersteunen bij armoede, ziekte, bij rouw en verdriet of juist blijde levensmomenten zoals geboorte, huwelijk of jubileum. In een netwerksamenleving, waarvan onze parochies steeds meer deel uitmaken, is dit een taak van niet te onderschatten belang die echter steeds meer onder druk komt te staan. Juist waar kerkgebouwen noodgedwongen worden gesloten, is het van groot belang dat er aandacht wordt geschonken aan het wel en wee van mensen uit de achterblijvende geloofsgemeenschap. Wij willen hier met name aandacht vragen voor mensen die minder mobiel zijn (zieken, ouderen en mensen

² Leven met Christus. Pastorale Brief over de Eucharistie bij gelegenheid van de Veertigdagentijd 2012. Zie <http://goo.gl/zo7COF>.

met weinig financiële middelen om te kunnen reizen) en die door de sluiting van hun kerk vaak diep worden getroffen. Ook maatschappelijk staat de zorg voor hen onder druk. Wij zien hier een belangrijke taak en verantwoordelijkheid voor lokale parochiële vrijwilligers die daartoe kunnen worden toegerust en ondersteund door het cursusaanbod van het aartsbisdom, vooralsnog het pastoraal team en in de toekomst de pastoor met de onbezoldigde diakens in de parochie.

Het *innovatief pastoraat* vergt op dit moment de gezamenlijke creativiteit van het pastoraal team en de vrijwilligers, in de toekomst van priesters in samenwerking met vooral onbezoldigde diakens en gekwalificeerde vrijwilligers. Het innovatief pastoraat zet in op het benaderen van nieuwe mensen met de Blijde Boodschap van het Evangelie, hetzij door andere vormen van liturgisch vieren, hetzij door een specifiek laagdrempelig catechetisch aanbod (vooral de Alpha-cursus, maar ook verdiepingscursussen), hetzij door nieuwe diaconale initiatieven of vernieuwende opbouwmethoden en sociale media.

Grondlijnen voor de parochie van de toekomst

Met het bovenstaande zijn enkele ingrijpende ontwikkelingen in kaart gebracht waardoor enig zicht ontstaat op de toekomst van de parochie. Zij zal minder territoriaal bepaald worden, maar in toenemende mate het karakter krijgen van een netwerkgemeenschap die bestaat uit actieve en geëngageerde gelovigen, met een centrale plek van samenkomst. Anders gezegd: uit een sterk lokaal gerichte parochie (een kerk in ieder dorp of iedere stadswijk) ontwikkelt zich een regionale parochie. Tegelijkertijd is het daarom van groot belang dat ons geloof ook op lokaal niveau gestalte krijgt, met name in de vorm van het in Gods Naam omzien naar elkaar. Waar het kerkgebouw letterlijk verder van huis komt te staan, zal ook het gezin in toenemende mate als een huiskerk kunnen worden beleefd, waar samen gebeden wordt en het geloof gedeeld, bijvoorbeeld door op bijzondere wijze aandacht te schenken aan de christelijke feest- en gedenkdagen. Het zou mooi zijn als deze gezinnen dat ook met een ander of enkele anderen samen doen, bijvoorbeeld met mensen die alleen zijn.

De parochie als netwerkgemeenschap vraagt om andere vormen van communicatie. Naast het traditionele parochieblad, dat op vele plaatsen al is uitgegroeid tot een lezenswaardig magazine ter verdieping en inspiratie, spelen ook de sociale media een belangrijke rol. De jongere generaties verzamelen de meeste informatie via internet. Een goede en actuele parochiewebsite is tegenwoordig dan ook onmisbaar. De zichtbaarheid van de parochie kan voorts via digitale nieuwsbrieven en eventueel Twitter en Facebook verder uitgebouwd worden, om zo als Kerk in de samenleving present te zijn. Enkele parochies hebben in dit kader al goede ervaringen opgedaan met het toezenden van bezinnende teksten in de Advent en Veertigdagentijd.

Om de kerntaken, voornamelijk de viering van de Eucharistie en de overige sacramenten, te waarborgen, zijn in 2011 eucharistische centra aangewezen. Bij het verdwijnen van steeds meer lokale kerkgebouwen is het van belang dat er goede centra zijn waar de gelovigen terecht kunnen. Het moet alle parochianen een zorg zijn om aan de ontwikkeling van deze centra bij te dragen, bijvoorbeeld door vervoersdiensten te organiseren die ook minder mobiele mensen in staat stellen aan de vieringen deel te nemen, bij te dragen aan een waardige en aantrekkelijke liturgie door assistentie van koren, lectoren, acolieten, misdienaars en kosteren uit de omgeving, en te zorgen voor een gastvrij onthaal van allen die er samenkomen om te vieren.

Voor ouders met jonge kinderen is het natuurlijk heel belangrijk wanneer er een kinderwoorddienst kan zijn. Op dit moment is het zaak dat elk eucharistisch centrum een

kinderwoorddienst aanbiedt. Een kinderwoorddienst is op de eerste plaats een liturgische viering voor kinderen, maar biedt ook de mogelijkheid tot catechese. In de toekomst zal de enig overgebleven kerk in de parochie een kinderwoorddienst moeten aanbieden. De afstand tot nu het eucharistisch centrum en in de toekomst de enig overgebleven parochiekerk is groot. Dit betekent dat het niet altijd gemakkelijk zal zijn voor ouders om hun kinderen voor de catechese naar het eucharistisch centrum of de enige parochiekerk te brengen voor deelname aan (andere) catechetische bijeenkomsten. Daarom zijn de zondagse kinderwoorddiensten voor de geloofsoverdracht aan kinderen onmisbaar en mogen zij niet ontbreken. Overigens zou ik iedereen in de parochies op het hart willen drukken zo gastvrij mogelijk te zijn voor ouders en hun kinderen in onze vieringen. Kleine kinderen mogen dan soms weleens gedrag ten toon spreiden dat niet bij de viering past en een enkele keer anderen in hun devotie storen, de Heer heeft gezegd: “Laat die kinderen toch bij Mij komen en houdt ze niet tegen” (Marc. 10,14). Zij zijn de toekomst van onze Kerk. Rond de gezamenlijke viering van de Eucharistie zouden ook ontmoetingsbijeenkomsten kunnen worden gehouden, bijvoorbeeld met nieuwe parochianen, ouders van eerste-communicanten en vormelingen of een informatiebijeenkomst rond de bedevaart van de parochie, de Adventsactie, de Vastenactie of de Actie Kerkbalans. Kortom: de verdere afstand naar het eucharistisch centrum of de enig overgebleven parochiekerk zou in alle opzichten de moeite van het overbruggen waard moeten zijn.

Grote uitdagingen liggen er op het vlak van het innovatief pastoraat: hoe kan de parochie inspelen op en aansluiten bij de vragen en ontwikkelingen in de samenleving van onze tijd? Hoe bereiken wij nieuwe mensen, nieuwe generaties met de Blijde Boodschap? Dat zijn geen gemakkelijk te beantwoorden vragen. Toch zijn er vele nieuwe initiatieven te noemen die in verschillende parochies in ons aartsbisdom worden ontwikkeld. Vaak gaat het niet eens om het doen van totaal nieuwe dingen, dikwijls is het gewoon een andere aanpak dan men tot nu toe gewend was. Zo experimenteren verschillende parochies met een vormelingskamp, waarbij de ouders intensief worden betrokken. De successen en ook de mislukkingen worden door priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers onderling gedeeld en uitgewisseld tijdens cura- en profielbijeenkomsten. Op diaconaal terrein reikt het aartsbisdom in samenwerking met het Ariëns Comité tweejaarlijks de Ariënsprijs uit aan het meest veelbelovende diaconale project, waarbij de beschrijving van alle deelnemende diaconale projecten in een boekje wordt uitgegeven ter inspiratie van alle andere parochies.

Het bisdom heeft ook zelf in de achterliggende jaren nieuwe pastorale initiatieven ontwikkeld. Wat in 2009 begon met een diocesane bedevaart naar Lourdes, groeide uit tot een Diocesane Werkgroep Bedevaarten en een heel netwerk in alle parochies van leden van pastorale teams en vrijwilligers die als parochiecoördinatoren voor bedevaarten met elkaar velen – jong en oud, zieken en gezond – de mogelijkheid hebben geboden om (geregeld) op pelgrimstocht naar Lourdes te gaan, maar o.a. ook naar Rome, het H. Land en Echternach, waar zich het graf van de patroon van ons aartsbisdom, de Heilige Willibrord, bevindt. Dit initiatief maakt het eenvoudig om met groepen uit de parochies aan te sluiten. Vaak blijkt een bedevaart bijzonder vruchtbaar voor het persoonlijk geloofsleven dat doorwerkt in het parochiële leven. Minstens wordt de zin voor gemeenschap versterkt. Ook binnen het pastoraat voor jeugd en jongeren zijn belangrijke initiatieven genomen. Met de Wereldjongerendagen in Madrid en Rio de Janeiro als startmotor is er een uitgebreid programma ontwikkeld, voor en ook grotendeels door jongeren zelf tot stand gebracht, waaruit vervolgens weer lokale initiatieven zijn voortgekomen: jongerengroepen die in verschillende regio's op hun beurt eigen activiteiten ondernemen. Zo ontstaat er een belangrijke wisselwerking. De vormelingsdag die jaarlijks in elk vicariaat wordt gehouden en de Tarcisiusdag voor misdienaars en acolieten bieden ook

ondersteuning aan het enthousiasmeren van kinderen, tieners en jongeren voor het geloof en de inzet voor de Kerk. In samenwerking met het bisdom Roermond ontstond het meerjarig parochiecatecheseproject 'Licht op ons pad'. Vanuit de Diocesane Kerkelijke Caritas Instelling wordt in parochies met hulp van de diocesane diaconale werkers onder meer werk gemaakt van diaconale jongerengroepen middels het project M25 en in verschillende parochies is het project 'Schuldhelpmaatje' van start gegaan. In het Leerhuis voor Caritas en Diaconie bieden de diocesane diaconale werkers activiteiten aan voor besturen van parochiële caritasinstellingen, vrijwilligers en andere geïnteresseerden op het terrein van caritas, diaconie en missie.

De dragers van de kerntaken in de parochies van de toekomst

Dankzij de inzet van onze Diocesane Roepingenraad en het gebed van onze gebedsgroepen is het aantal priesterroepingen in de afgelopen jaren weer gestegen. Daardoor kon het aartsbisdom weer beginnen met een eigen seminarie, gevestigd in het Ariënsinstituut in Utrecht: het centrum voor alle opleidingen van ons aartsbisdom en ontmoetingsplek voor priesters, diakens en andere groepen. Het is de bedoeling dat het Ariënsinstituut het kloppend hart van ons aartsbisdom wordt.

Ook hebben zich in 2013 respectievelijk 2014 twee buitenlandse religieuze gemeenschappen in het aartsbisdom gevestigd: de Braziliaanse gemeenschap Shalom (bestaande uit een Braziliaanse priester samen met een religieuze gemeenschap van vier personen) en de religieuze gemeenschap Misioneros de Cristo Maestro uit Colombia, die bestaat uit vier leden die nog seminarist zijn). Zij zijn een welkome aanvulling op ons priesterbestand. Tevens is de aanwezigheid van religieuze gemeenschappen een onmisbare verrijking van het aartsbisdom. Om roepingen te wekken tot het onbezoldigd diaconaat worden enkele permanente diakens ingezet die als ambassadeurs optreden voor dit doel. Zij preken tijdens vieringen in parochies over het diaconaat of verzorgen inleidingen tijdens ontmoetingen met eventuele kandidaten. Wegens het op termijn wegvallen van pastoraal werk(st)ers die nu werkzaam zijn als profieldrager catechese, zijn op de eerste plaats gekwalificeerde leken nodig die bij het geven van catechese in de parochie kunnen worden ingezet. Het aartsbisdom is in september 2014 begonnen met een nieuwe catechetopleiding, die wordt aangeboden in het Ariënsinstituut. Deze opleiding bestaat uit een theoretische geloofsverdieping van twee jaar, gevolgd door een praktijkjaar. Wie deze opleiding met goed gevolg heeft afgerond, kan met een zending van de aartsbisschop onbezoldigd catecheet worden in de parochie.

Daarnaast moeten we vrijwilligers opleiden die ingezet kunnen worden als medewerker diaconie. Hiervoor wordt een cursusaanbod ontwikkeld dat zal worden verzorgd door de diocesane diaconale dienstverleners in het aartsbisdom.

Epiloog

Sinds de tweede zondag van Pasen 2014 is onze Kerk twee heiligen rijker: paus Johannes XXIII en paus Johannes Paulus II. De eerste nodigde ons uit met vertrouwen te kijken naar de wereld in verandering en de tekenen van de tijd te verstaan waarin God ook vandaag tot ons spreekt, de tweede maakte de nieuwe evangelisatie tot zijn persoonlijk levensprogramma door heel de wereld rond te reizen als verkondiger van Gods Woord. Mogen zij voor ons een voorbeeld en een voorspraak zijn – tezamen met de heilige Willibrord, verkondiger van ons geloof en patroon van ons Aartsbisdom Utrecht – wanneer wij zoeken naar perspectieven voor de toekomst van de parochies in het aartsbisdom; om het geloof in Christus met vreugde te kunnen blijven vieren en verbreiden.

Utrecht, Hoogfeest Christus, Koning van het heelal, 23 november 2014

+ Willem Jacobus kardinaal Eijk, aartsbisschop van Utrecht